

Eräistä murteellisista kieltolauseiden konjunktioista

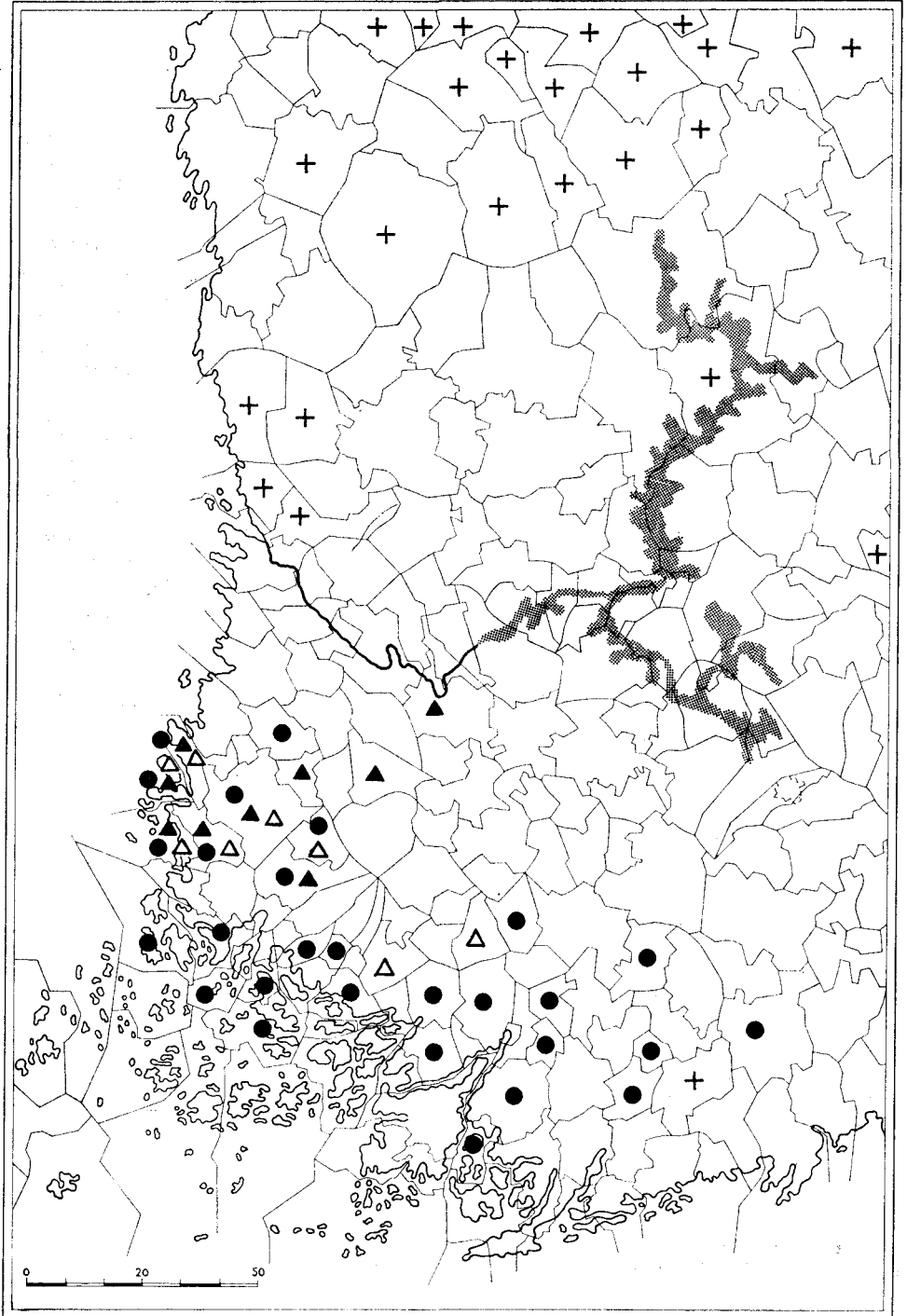
Konjunktiot *että* ja *jotta* ovat yleisessä käytössä nykyisessä yleiskielessämme ja kumpikin lisäksi laajoilla alueilla kansankielessä. *Että* on eksplikatiivinen, konsekutiivinen ja finaalinen, aikaisemmassa kirjakielessä lisäksi kausaalinen, *jotta* taas finaalinen ja konsekutiivinen, mutta murteittain myös eksplikatiivinen konjunktio. Tämä *jotta*-konjunktio on tyypillinen erityisesti itämurteille ja eteläpohjalaiselle murteelle, mutta se on jonkin verran levinnyt näiltä murrealueilta länteen ja eteläänkin. Lounaismurteissa ja niiden lähinaapuruudessa se kuitenkin näyttää olevan aivan tuntematon; en ole kirjallisuudesta, Sanakirjasäätiön kokoelmista (olen käyttänyt Turun Yliopiston suomen kielen laitoksessa olevia mikrofilmijäljennöksiä) enkä omista keräelmistäni löytänyt näiltä alueilta ainoatakaan esimerkkiä. Lounaismurteista katsoen lähimmät paikkakunnat, joilta tämä *jotta* on merkitty, ovat Noor-markku, Ahlainen, Siikainen, Merikarvia (SALU LATVALAN tietoja, ks. Suomi III 12: 1 s. 71—), Teuva, Kauhajoki, Jalasjärvi, Peräseinäjoki, Alavus, Ruovesi, Kuhmoinen, Myrskylä, Lohja. Lisäksi on Hl. Koskelta, Vihdistä ja Punkalaitumelta epävarman tuntuiset maininnat; niissä ei ole yhtään esimerkkilauseita. Myös Ruovedeltä, Kuhmoisista, Myrskylästä ja Lohjalta on kustakin vain yksi tieto, joten sana ei näilläkään seuduilla liene ainakaan yleinen, jos näitä irrallisia tietoja voi kaikkia pitää luotettavinakaan. (Ks. karttaa.¹)

Edellä esitetyn jälkeen tuntuu hieman yllättävältä havainto, että lounaismurteiden luoteisryhmässä ja siihen rajoittuvassa Turun ylämaan murteessa kuitenkin tunnetaan konjunktin ja kieltosanan yhtymä *jottei*, *jotte*, *jotei*, *jote*, *jotes* jne.² (vrt. Sanastaja n:o 33, 1937, s. 5). Esimerkkejä on seuraavilta paikkakunnilta: Pyhäranta, Pyhämaa, Uusikaupunki, Kalanti, Laitila, Tl. Karjala, Lieto, Marttila. Eniten esimerkkejä on Pyhästämaasta ja Kalannista. Liedon tiedonanto tuntuu epävarmalta, samoin ehkä Marttilan. Esim. *Älä semssi pasko sääl, jote* [= ellei] *snuul parèmppi säälimissi ol* PyhM-PyhR, Saini Laurikkala 1928 | *Jotes lykk ereläs ni verp päräsäs; Jotei olis pyhi ja yät, nii sais ain tehrä tyät* PyhM, Kustaa Valo 1931 | *kyl niil jota anneta et jote* [= jos ei] . . . *jote piparkakku ol ni sitte, ni nin karamelli taik omenat taik jota niil sit anneta* PyhM, Virtaranta, Suomen kansa muistelee, 1964, s. 1 | *Nii, nee olivas semmossi et, et jote vaari pitäny vaa nin kyl niitten kans hukas oli*. PyhM, mts. 6 | *Aamusare*

¹ Kartta on valitettavasti puutteellinen, sillä esim. *jotta* tunnetaan varmaan muutamissa sellaisissakin pitäjissä, joista ei siitä ole merkintää Sanakirjasäätiön kokoelmissa. Kartta perustuu pääasiallisesti näihin kokoelmiin (lounaismurteiden kohdalta lisäksi omiin keräelmiini).

² Samanlaista horjuvuutta *tt~t* kuin tässä on muissa vastaavanlaisissa kieltolauseiden konjunktioissa: *ettei*, *etei*, *ete* jne. (eksplik. ym.), *muttei*, *mutei*, *mute* jne.

LOUNAIS-SUOMI

+ jotta, jottei (= että, ettei) △ jo(t)te(i) (= jos ei) ▲ e(t)te(i) (= jos ei) ● ku(t)te(i), ko(t)te(i)

o semne jote se lakk nii se sata koko päevä; Jote ol ämmä ja vesilähret ni om paras jättäk koko talo Kalan, Selma Saarnio 1944 ja 1960 | *Ei täst menttyk kaukemalta, jottei mittä . . . erityist asiata . . .* Lait, Turun Yliopiston suomen kielen laitoksen äänitarkisto (= TYSKLÄ) n:o 302, 1962. Kaukaa tämän alueen ulkopuolelta on samanlaisesta käytöstä epäilyttävältä tuntuva tieto Karungista ja samanlainen Ol. Pyhäjärveltä.

Kuten esimerkeistä helposti huomaa, ei konjunktio näissä tapauksissa olekaan eksplikatiivinen, konsekutiivinen eikä finaalinen, vaan konditionaalinen (= jos ei). Sana *jo(t)te(i)* tunnetaan siis lounaismurteiden luoteisryhmässä (ja Turun ylämaan murteessa?) ainoastaan *jos*-konjunktion kieltävänä vastineena. Kuten kartta osoittaa, niin tämän *jottei*-sanan alue on selvästi erillään *jotta*, *jottei* 'että', *ettei* '-konjunktion alueesta. Tämä viittaa siihen, ettei lounaismurteiden *jo(t)te(i)*-sanaa voikaan ilman muuta pitää identtisenä idempänä ja pohjoisempana esiintyvän *jottei* 'jotta ei, että ei' -sanan kanssa.

Täydellisyyden vuoksi on mainittava, että *jo(t)te(i)*-sanan rinnalla tavataan lounaismurteissa *jos*-konjunktion kieltävinä vastineina mm. *jos ei*, *josei*, *jossei* ja *jollei*. Lounaismurteiden luoteisryhmässä ja sen lähinaapuruudessa, ts. suunnilleen samalla alueella kuin konditionaalinen *jottei*, esiintyy myös muodostus *joltei*. Alueen samuus voisi viitata siihen, että *joltei* olisi *jollei*- ja *jottei*-asujen kontaminaatio. Näiden ohella käytetään vielä *jolsei*-asua, jonka alue kuitenkin on paljon laajempi: se ulottuu yhtenäisenä lounaismurteiden luoteisryhmästä hämäläismurteisiin. Lisäksi *jolsei* tunnetaan eteläpohjalaisessa murteessa. Lounaismurteissa tuntematon sen sijaan on *jonsei*, jota käytetään hämäläismurteissa ja eteläpohjalaisessa murteessa.

Todettuamme *jo(t)te(i)*-sanaa käytettävän konditionaalisesti on syytä huomata, että ARVID GENETZIN mukaan myös *ettei*-sanaa välistä käytetään konditionaaliseen vivahtavassa merkityksessä: »mitäs tämä on ettei Lappia; mikäs sinä olet ettet laps Kem., muu t. muuta kuin; ette l. ete = kulte, toivotuksissa, Loun.-Suom., Toivonen, Kksp.» (ARVI JÄNNES Suomen partikkelimuodot, Helsinki 1890, s. 120). Samantyyppisiä esimerkkejä kuin Genetzin mainitsemat löytää myös Sanakirjasäätiön kokoelmista: *ei se lähe, ettei pese* [pesemättä, jos ei pese] Taip, Juho Niemi 1937 | *se [nim. eräs lintu] on nii iso ku teiri, ettei lie viel isomp* Lemi, Veikko Ruoppila 1934. Tällaiset esimerkit ovat kuitenkin selitettävissä *että*-konjunktion tavallisen — kenties lähinnä konsekutiivisen — merkityksen pohjalta: 'niin ettei', 'kunhan ei' tjs.

Lounais-Suomesta on runsaammin tietoja *e(t)te(i)*-sanan konditionaalisesta käytöstä ja, mikä tärkeämpää, ainakin osa esimerkeistä on selvästi konditionaalisia, sellaisia, joita ei voida selittää äskeiseen tapaan. Esim. *Etès [= ellet] snä men nin kaθ kuis snun käy* PyhR, Saini Laurikkala 1927 | *Huanu sontta ete [= jollei] hä hais [oli isäntäin sanantapa lannan ajoon mentäessä]; Ei stä löör hakemal ete [= ellei se] itek kottit tul.* PyhM, Kustaa Valo 1931 ja 1933 | *Se oo sitt ett_ei muitem pääsjäinenkä ol ete mämmi ol.* PyhM, Virtaranta mts. 8 | *Kukas kissa hännä nosta ete kis ite* Kalan, Salli Penttilä 1931 | *Ete oll maas maan tavall nii menkkö mailtas matkas.* Kalan, Selma Saarnio 1931 | *Ei piro paran ete viera vähen* Lait, Mandi Eskola 1931 | *Kuinkast sitt maata ete*

paeralles. Hin, Sofia Suisto 1933 | *Sitt olis juovuksis ete pukki pirust erotais*. Myn, Laina Hakula 1931. Samantapaisia esimerkkejä on näiden pitäjiä lisäksi Säskylästä ja Huittisista. Huomataan, että selvästi konditionaalisen *e(t)te(i)*-konjunktion esiintymisalue lankeaa suurin piirtein yksin konditionaalisen *jo(t)te(i)*-konjunktion alueen kanssa.

Yleiskielessäkin käytetään, kuten tunnettua, kieltolauseissa myös *e*-alkuista konditionaalikonjunktiota: *ellen, ellet, ellei* jne. Sanakirjasäätiön kokoelmien tiedot tästä sanasta ovat kovin niukat, mutta tietoja on eri puolilta kielialuetta. Lounaismurteissa tämä muodostus ei näytä ainakaan olevan yleinen. Tämän *e*-alkuisen konjunktion käyttö ei kuitenkaan kokonaan rajoitu kieltolauseisiin. Savolaismurteista tunnetaan myös myöntävänä käytetty *ellä*, esim. *Ellä sinä vielä viivyt niin soat jäähä kottiin* Konn, J. E. Hytönen 1932. Sanakirjasäätiön kokoelmissa on siitä tietoja Viitasaaren, Nilsin, Kaavin, Virtasalmen ja Kangasniemen väliseltä alueelta. (Vrt. myös Hakulinen SKRK² s. 73.)

Kun ulotetaan tarkastelu vanhaan kirjakieleen, tulee vastaan myös myöntölauseissa esiintyvä *es*-konjunktio, josta tosin on vain muutamia harvoja esimerkkejä. Agricolan teoksista tunnen kaksi esimerkkiä, jotka molemmat ovat psalmeihin liittyvissä selityksissä (eivät siis itse Psalmtarin tekstissä): *Eipe heiden pidhe woittaman eli ylikädhen saaman*, *Es quinga corkiasti he lendeuet* III s. 301 marg; *Että Jumala - - ne Jumalattomat kadhotta, esquina ne ennen cucoistit*. III s. 347 (Ps. 92 sel.). OJANSUU mainitsee tämän lisäksi vanhasta kirjasuomesta seuraavat esimerkit: Finno: *es cusa Inhiminen olis; E cuca* (pro *Es cuca?*) 'kuka tahansa'; *es mikä hän on* 'olkoon se mikä tahansa, vaikka mikä' | Hemminki: *Es cuca vihans päähän nacka; Eng tottel yhtän, es cuca olis hän* (Itämerensuomalaisten kielten pronomioppi, Turku 1922, s. 94). Kuten esimerkit osoittavat, ei *es* vanhassa kirjasuomessa milloinkaan esiinny puhtaasti konditionaalisenä konjunktiona, vaan ainoastaan konsessiivisissa yhteyksissä ('kuka tahansa', 'vaikka kuka' jne.). (Vrt. myös JÄNNES Suomen partikkelimuodot s. 120; SETÄLÄ Yhteissuomalainen äännehistoria s. 438.) Myös eteläviron vanhassa kirjakielissä esiintyy konjunktio *es* (ks. OJANSUU mts. 93; SKES I s. 33). *Ellä*-konjunktioillakin on vastineensa lähisukukielissä, nim. vatjassa (ks. SKES I s. 33).

Riippumatta siitä, miten nämä myöntölauseiden *e*-kantaiset konjunktiot selitetään, on tosiasia, että *e+tt*-aineksinen konditionaalikonjunktio esiintyy vain kieltosanan yhteydessä, aivan samoin kuin *jo+tt*-aineksinen konditionaalikonjunktio. Sitä paitsi molemmat tunnetaan vain lounaismurteiden luoteisryhmästä ja sen lähi-naapuruudesta.

Tähän yhteyteen on syytä tuoda vielä kolmas pronomivartalon ja *-tt*-aineksen sisältävä konjunktio: *kutta, *kotta, kuttei, kottei* jne. Aloitan tällä kertaa myöntävistä konjunktioista *kutta, *kotta*. Sana *kutta* (ja *niinkutta*) esiintyy vanhassa kirjasuomessa komparatiivisena, relatiivisena (so. relatiivipronominin asemesta käytettynä) ja temporaalisena konjunktiona, esim. Agricola: *Ja me neijmme henen kunniansa, ninkutta sen ajnucaijsen Poian cunnian* I s. 83; *Mixi sine itzes pidhet, ninkuttas mucalainen Maasa olisit?* I s. 121; *Me olema ninkutta ennenghin* I s. 171; *Ja caiki kuttas* (pro *kuttas?*)

heillen keskenyt olit I s. 244; *ioca eij swingan mw ole, kutta sula pahuus* I s. 571; *Lise HERRA Jesu se cuttas annoit* I s. 686; *Maakunda iooxepi pois HERRAsta Hoorudhen ielken, Nin-kutta Jeremias nite puisia Cahleita* III s. 605 | Upsalan evankeliumikirjan katkelma: *Niistä quutta sinä minun andanut ole[t] een kaadottanwt minä ychtäkän* Suomi 101 s. 99; *Ia oli sama sinä siiasa cwttä hän ristinnawlittw olij yxi yrtitarha*, *ibid.* s. 106 | Olavi Suomalainen, Valituskirje, 1610: *minun nin jwri jumalattomasti, cuttas kyllä tiedhet, Omastani ovat hätäyttänyet*, Agricolasta Juteiniin s. 94 | Laurentius Petri: *Cutta Wuotta cuusi cului, Her Martin Skytt Pispax tuli*; Ajan Tieto, 1658, s. 8 | Salamnius: *Huusi, suurella humulla, Cutta cosket corkeimmat, Ilo Laulu*, 1690, s. 61. Huomattakoon, että *kutta* esiintyy vanhassa kirjakeilessä melkein aina myöntävänä. Tunnen vain kaksi kieltolause-esimerkkiä, molemmat Olavi Suomalaisen valituskirjeestä: *Näin oppenuex, ja yldäoppenuex, jos ikä toisin, joku tulla machta: Cut en colmeen vuoten eleväx eli cuol-luex en tudkatakcan!* Agricolasta Juteiniin s. 95; *Omaidzeni jott oudhot Mulle Cutt ei Musta coskan cwlleedh, Salliw näin näändy Pildin perki*, *ibid.* s. 96. *Kutta*-konjunktio mainitaan vielä RENVALLIN sanakirjassakin. Myös virossa ja vepsässä on vastine, jota käytetään etupäässä komparatiivisena konjunktiona (ks. OJANSUU mts. 38; TUNKELO FUF 24 s. 20).

Toisinaan on puhuttu myös murteissa esiintyvistä *kutta*- ja **kotta*-konjunktiosta tai -adverbista, mutta en ole Sanakirjasäätiön kokoelmista enkä mistään muualta-kaan löytänyt ainoatakaan tietoa näiden käytöstä kansankielessä muuten kuin kieltoisanaan liittyneinä³ (vrt. HAKULINEN SKRK² s. 72 ja 216). Sen sijaan kielto-muodot *kuttei*, *kutte*, *kutei*, *kute*, *kutes*; *kottei*, *kotte*, *kotei*, *kote* jne. ovat yleisiä lounais-murteissa, sekä luoteis- että kaakkoisryhmässä. Jokunen tieto on tämän murteiston lähinaapurueudesta, mutta muualla nämä konjunktiot ovat tuntemattomia (ks. karttaa). Muutamia esimerkkejä: a) *ku*:- *Ei hän [nim. lääkäri] kaiket, raskinu isäl sannus sit kute meit muut olluk kon kaks* PyHM, TYSKLÄ n:o 92, 1960 | *Ei lehmät talvel mittä lypsänny, kutei niil mittä annettuk ku — — Muurl*, TYSKLÄ n:o 206, 1961 | *Kyl sitä muinan kutē linnutter rauhotus ollu viäl, ni, voimas ni, kyl sitä käytti, metsästämäs taik linnustamas keväs.* Kus, Sananj. 6, 1964, s. 192 | *Ja se kuttei tiätän ni, ei nostan kättäs ylös.* Pern, TYSKLÄ n:o 88, 1959. b) *ko*:- — — *ja mnuul o ain minu homman kote muut naist kerran koton olk ko minä ole sit.* PyHM, Virtaranta mts. s. 5 | *Se ol nyy siit kans vissi ku se nim matälaks tul ni ei se, simmot sitt enä ja kottei siäl kaloi paljo olnuukka* Pern, TYSKLÄ n:o 84, 1959 | *Ja määki sit kotte viäl voima ni suuri olnu ni o . . . mää oli siäl, pärähämäs* Särkisalo, TYSKLÄ n:o 152, 1961. Näiden konjunktioiden merkitys on tavallisimmin kausaalinen, mutta usein myös relatiivinen.

Mikä on lounaismurteiden pelkästään kieltävän *ku(t)te(i)*-konjunktion suhde vanhan kirjakielen enimmäkseen myöntävänä esiintyvään *kutta*-konjunktion? On vaikea nähdä syytä, miksi myöntävä *kutta* olisi lounaismurteista kadonnut, jos

³ Toisin on selitettävä seuraavanlaiset tapaukset: *Ei se täälä o', kut tua noin; Ei stä meiläm plikka tehnyk kut teiläm poika* HKyr, F. E. Sillanpää 1950 | *kut tua [= kun tuo]* Töy, Erkki Peltonen 1933. Vrt. *kus se [= kun se]*, *kuv vain [= kun vain]* jne. Töy, *ibid.*

se olisi niissä varhemmin tunnettu. Huomiota herättää myös, että lounaismurteiden $ku(t)te(i)$ -konjunktion yleisin funktio on kausaalinen, kun taas vanhasta kirjakielistä ei tunneta ainoatakaan esimerkkiä, jossa *kutta* olisi kausaalinen. Lounaismurteiden lähinnä kausaalisen $ku(t)te(i)$ -konjunktion suhde vanhan kirjakielen komparatiiviseen jne. *kutta*-konjunktion muistuttaa suurella määrällä lounaismurteiden konditionaalisen $jo(t)te(i)$ -konjunktion suhdetta eräiden muiden murteiden finaaliin jne. *jotta*-konjunktion. Olisiko liian rohkeata ajatella, että myöntölauseiden *kutta* olisi tullut vanhaan kirjakieleen muualta kuin lounaismurteista?

*

Edellä esitettyjen havaintojen tulos olisi seuraava. Lounaismurteissa (sekä jonkin verran niiden lähinaapuruuudessa) käytetään kieltolauseissa konjunktioita, joissa on yksitavuihin pronominiavartaloihin *jo-*, *e-* tai *ku-*, *ko-* liittynyt $-(t)t-$ ja kieltosana ja joilla ei ole suoranaista ilman kieltosanaa esiintyviä vastineita:

1) Lounaismurteiden $jo(t)te(i)$ -konjunktiot ovat konditionaalisen, mitä merkitystä ei milloinkaan ole muualla esiintyvällä *jotta*-sanalla eikä sen kieltävällä vastineella *jottei*. Konditionaalisen $jo(t)te(i)$ -konjunktion alue on aivan erillään finaalin, konsekutiivisen ja eksplikatiivisen *jotta-*, *jottei*-konjunktion alueesta.

2) Konditionaalisen $e(t)te(i)$ -konjunktion esiintymisalue on suunnilleen sama kuin konditionaalisen $jo(t)te(i)$ -konjunktion. Tämä oikeuttanee erottamaan myös lounaismurteiden konditionaalisen $e(t)te(i)$ -konjunktion eksplikatiivisesta, konsekutiivisesta ja finaalisesta *että-*, *ettei*-konjunktiosta.

3) $Ku(t)te(i)-$, $ko(t)te(i)$ -konjunktiolla ei ole suomen kansankielessä missään myöntävää vastinetta. Toisaalta on huomattava, että käytettävissä olevien tietojen mukaan vanhan kirjasuomen *kutta* (*niinkutta*) taas esiintyy enimmäkseen myöntävänä ja vain harvoin kieltosanaan liittyneenä. Kun sitä paitsi tämä vanhan kirjasuomen konjunktiot eivät milloinkaan ole kausaalisen, mikä merkitys taas on lounaismurteiden $ku(t)te(i)-$, $ko(t)te(i)$ -konjunktion pääfunktio, on kyseenalaista, voidaanko tätä lounaismurteiden konjunktiota sellaisenaan lainkaan yhdistää vanhan kirjakielen konjunktion. Vanhan kirjasuomen *kutta* on sen sijaan ilmeisesti yhdistettävä viron ja vepsän *kut*-konjunktion (vrt. lisäksi TUNKELO FUF 24 s. 21).

Kirjoitukseni varsinainen tulos sisältyy edellä sanottuun. Rohkenen kuitenkin vielä hieman jatkaa, hyvin tietäen siirtyväni kovin epävarmojen oletusten pariin. Lounaismurteissa tunnetaan siis $-(t)t$ -aines, joka esiintyy nimenomaan kieltävissä konjunktioiden pronominiavartalon ja kieltosanan välissä. On mahdollista, että tämä $-(t)t$ on eri alkuperää kuin yleisissä *että-*, *jotta*-sanoissa esiintyvä partikkelinjohdin *-tta*, *-ttä* (vrt. HAKULINEN SKRK² s. 216). T. I. ITKONEN on yhdistänyt *jotta*-sanana Ruotsin-lapin sanaan *jukte*, *jutte* 'että, koska' ja pitänyt sitä alkuperältään abessiivimuotona (SUSA 32, 3 s. 66, 121), ja tätä käsitystä on kannattanut Y. H. TOIVONEN (FUF 28 Anz. s. 209 ja SKES I s. 117). HAKULINEN sen sijaan ei pidä todennäköisenä, että *jotta* olisi abessiivi (SKRK² s. 72 alav.). Mutta ehkäpä puheena oleva kieltosanan yhteydessä esiintyvä lounaismurteiden $-(t)t$ -aines voisi olla peräisin abessiivista, joka merkitystehtävältään on sukua kieltolauseille. Äänteellisiä

vaikeuksia tässä ei olisi; suhde $tt \sim t$ selittyisi helposti lounaismurteiden äännelakien ja itsestään tarjoutuvien analogioiden avulla.

Kuten tarkastelustani on käynyt ilmi, on pronominivartaloihin $e-$, $jo-$, $ku-$, $ko-$ pohjautuvien sanojen välisissä suhteissa vielä yhtä ja toista selvittämätöntä. Nämä kysymykset kannattaisi ottaa tutkittaviksi yhtenä kokonaisuutena, ottaen huomioon myös kaikki ne tiedonlisät, joita sukukielet voivat tarjota.

Einige mundartliche Konjunktionen in negativen Sätzen

VON OSMO IKOLA

Finn. *että* 'dass' und *jotta* 'dass, damit' sind explikative, konsekutive und finale Konjunktionen. *Jotta* (negativ *jottei*) kommt vorzugsweise in den ostfinnischen Mundarten und im Dialekt von Süd-Ostbottlien vor, aber in den südwestlichen Mundarten und deren nächster Nachbarschaft ist es ganz unbekannt. Hingegen gibt es in den südwestfinnischen Dialekten die negative konditionale Konjunktion *jottei*, *jotte*, *jotei*, *jote* usw. 'wenn nicht', die also als negative Entsprechung zu *jos* 'wenn, falls' gebraucht wird.

Auch *ette(i)*, *ete(i)* usw. kommt in den südwestlichen Dialekten als negative Konditionalkonjunktion vor. Sie ist wohl vom explikativen, konsekutiven und finalen *että* 'dass' (verneint *ettei*) zu trennen. In der finnischen Schriftsprache und in vielen Mundarten kennt man noch eine andere mit e anlautende Konditionalkonjunktion, nämlich *ellei* 'wenn nicht', der in den Savo-Dialekten und im Wotischen auch die positive Entsprechung *ellä* gegenübersteht. Mit diesen Konditionalkonjunktionen gehört vielleicht auch die im alten Schriftfinnisch vorkommende Konjunktion *es* 'wenn, obgleich' zusammen, die eine Entsprechung in der alten südestnischen Schriftsprache hat.

In den südwestfinnischen Mundarten lautet die negative Entsprechung von *kun*, *kon* 'wenn, als' u.a. *kulte(i)*, *kute(i)*, *kotte(i)*, *kote(i)* usw.; sie ist gewöhnlich kausal oder

relativisch. Die Forscher haben sie im allgemeinen ohne weiteres mit der Konjunktion *kutta* des alten Schriftfinnisch verbunden, die im Estnischen und im Wepsischen Entsprechungen hat. Zwischen beiden bestehen jedoch zwei beachtenswerte Unterschiede: 1. Die Konjunktion der alten Schriftsprache (*kutta*) kommt fast ausschliesslich in positiver Anwendung vor, während man in den finnischen Dialekten nirgends eine ohne Verneinungsverb auftretende Konjunktion *kutta*, **kotta* kennt. 2. Die häufigste Funktion von *kutte(i)*, *kotte(i)* in den südwestlichen Mundarten, nämlich die kausale, ist bei der positiv gebrauchten alten Konjunktion *kutta* unbekannt.

Es gibt also in den südwestfinnischen Dialekten ein $-t(t)$ -Element, das namentlich in negativen Konjunktionen zwischen dem vorhergehenden Pronominalstamm ($jo-$, $e-$, $ku-$, $ko-$) und dem darauffolgenden Verneinungsverb steht. Möglicherweise ist dieses Element andern Ursprungs als das Partikelsuffix $-tta$, $-ttä$ in den häufigen Wörtern *että* und *jotta* sowie in der Konjunktion *kutta* der alten finnischen Schriftsprache. Abschliessend weist der Verf. vorsichtig auf die Möglichkeit hin, dass die ein $-t(t)$ - enthaltenden negativen Konjunktionen der südwestlichen Mundarten auf Abessivformen von Pronominalstämmen beruhen.